

Stefan Th. Gries i Anatol Stefanowitsch (ur.)
Corpora in Cognitive Linguistics. Corpus-Based Approaches to Syntax and Lexis
Berlin/New York: Mouton de Gruyter, 2006.

Riječ je o zborniku radova o temi primjene računalnih korpusa u kognitivnoj lingvistici s posebnim osvrtom na sintaktička i leksička pitanja, uredničkoga dvojca S. Griesa i A. Stefanowitscha. Knjiga obaseže 352 stranice te osim uvodnoga poglavlja S. Griesa sadržava devet članaka, kazalo imena i predmetno kazalo. Radove možemo podijeliti u tri tematske cjeline, a to su primjena korpusa za rasvjetljavanje značenjskih razgraničenja u sinonimnim i polisemnim strukturama (3 rada), korpusi u sintaktičkim istraživanjima s posebnim osvrtom na prijelazne i uzročne konstrukcije (4 rada) te uporaba korpusa u analizama predodžbenih shema (2 rada).

Dagmar Divjak u radu *Ways of intending: Delineating and structuring near-synonyms* istražuje značenja pet bliskoznačnih ruskih glagola koji se odnose na iskazivanje *namjere da se izvrši neka radnja*, a stoje u konstrukciji glagol + infinitiv. U prvome dijelu rada autorica na temelju podataka dobivenih elicitacijom određuje stupanj značenjske sličnosti između zadanih glagola, proučavajući konstrukcijske varijacije i njihov odraz na značenjsku strukturu, pri čemu izdvaja pet glagola koji pokazuju konstrukcijske podudarnosti. U drugome se dijelu provodi statistička analiza korpusnih podataka, i to na kvantitativnim podacima dobivenim određivanjem 47 sintaktičkih i semantičkih parametara (ID oznaka) za svaku od 793 rečenice iz korpusnoga uzorka. Metodom aglomerativnoga hijerarhijskog grupiranja otkrivaju se sličnosti između pojedinih glagola koje nije bilo moguće uočiti jednostavnim usporedbama frekvencija. U raspravi o rezultatima statističke analize D. Divjak upozorava na korelacije između skupina ID oznaka i prikaza bliskoznačnih glagola s pomoću modela zrakaste mreže te naglašava prednosti empirijske statističke metode u potvrđivanju introspekcijski usmjerenih zaključaka o značenjskome ustroju sinonima.

Stefan Gries se u radu naslovljenome *Corpus-based methods and cognitive semantics: The many senses of 'to run'* bavi značenjskom analizom 815 korpusnih primjera engleskoga glagola *to run*. U prvome dijelu navodi više od 40 različitih značenja toga polisemnoga glagola, prikazujući ih na kognitivnolingvistički način kao mrežu međusobnih konceptualno motiviranih odnosa. U drugome dijelu autor pokazuje kako se 'tradicionalna' kognitivna analiza može dopuniti metodologijama korpusne i računalne lingvistike. Najprije izrađuje *profil ponašanja* za glagol *to run*, kodirajući sve korpusne pojavnice prema njihovim morfološkim, sintaktičkim i semantičkim obilježjima (ID oznakama). Dobivene podatke Gries naprednim statističkim metodama obrađuje u nekoliko studija te ih rabi za određivanje prototipnoga značenja, razgraničenje među značenjima, istraživanje korelacija među skupinama značenja te ispitivanje mogućnosti automatskoga određivanja značenja. Autor na kraju zaključuje kako je *profil po-*

našanja kvalitetno polazište za suočavanje s mnogim kognitivnolingvističkim problemima, nadajući se da će njegova primjena zaživjeti u budućim radovima.

U članku pod naslovom *'Go'-V vs. 'go-and'-V in English: A case of constructional synonymy?* Stefanie Wulff analizira značenje dviju naizgled sličnih engleskih dvoglagolskih konstrukcija, za koje prethodni pristupi tvrde da je jedna (*go-V*) derivirana iz druge (*go-and-V*). Autorica analizi pristupa s gledišta konstrukcijske gramatike te s pomoću statističkih metoda kao što su procjena kolokacijskoga preklapanja, kolostrukcijska analiza i analiza distinktivnih koleksama zaključuje da se navedeni sintaktički obrasci trebaju promatrati kao dvije neovisne konstrukcije. Istražujući tipove glagola (V) koji stoje u odnosu privlačenja ili odbijanja sa svakom od konstrukcija, Wulff na temelju kvantitativnih podataka uočava da se obrazac *'go-and'-V* ponajviše pojavljuje uz glagole postizanja i postignuća, dok u najjačem odnosu privlačenja s obrascem *'go-V'* stoje glagoli kretanja koji se klasificiraju kao aktivnosti. Značenjske razlike između bliskoznačnih konstrukcija, smatra autorica, mogu se identificirati isključivo kombinacijom korpusnolingvističkih metoda, čiji rezultati pokazuju da su te razlike sustavne i kvantitativno značajne.

U radu *Syntactic leaps or lexical variation? – More on »Creative Syntax«* Beate Hampe i Doris Schönefeld bave se kreativnim uporabama glagola u za njih netipičnim sintaktičkim obrascima. Radi se o engleskim složenim konstrukcijama, i to o konstrukciji uzrokovanoga kretanja i rezultativnoj konstrukciji, kao što je uporaba glagola *fear* u rečenici *Hundreds of people are feared dead after a mining disaster*. Dok konstrukcijska gramatika za takve primjere tvrdi da glagol 'nasljeđuje' sintaktičko mjesto iz konstrukcije u kojoj se obično ne pojavljuje, autorice tvrde da se kreativna uporaba glagola može objasniti s pomoću leksičkoga utjecaja i leksičkih kolokacijskih sklonosti. One na temelju podataka iz dvaju engleskih korpusa analiziraju kolokacije i kolostrukcije (engl. *collocations*) četiriju glagola, a rezultati pokazuju velika kolokacijska ograničenja u odnosu na uporabu u novoj 'kreativnoj' konstrukciji. Zaključuje se da ono što se u konstrukcijskoj gramatici smatra sintaktičkim tipom kreativnosti može biti uvjetovano leksičkim procesima, to jest da veću važnost valja pridati apstrakcijama niže razine negoli visoko shematičnim konstrukcijskim obrascima.

Rad pod naslovom *The place of prototypicality in corpus linguistics: Causation in the hot seat* autorice Gaëtanelle Gilquin istražuje odnos kognitivnolingvističkoga pojma prototipnosti i korpusnih frekvencija. Autorica započinje prikazom pojma prototipnosti koji se u kognitivnoj lingvistici najčešće povezuje uz kognitivnu istaknutost, zatim daje pregled triju kognitivnih modela prototipne perifrastične uzročnosti, a to su model lanca međudjelovanja, model biljarske kugle i model izravne manipulacije. Kvantitativnom analizom 3.574-ju uzročnih konstrukcija s glagolima *cause*, *get*, *have* i *make* iz Britanskoga nacionalnog korpusa Gilquin zaključuje da stvarni korpusni podaci u tek 45% slučajeva mogu biti objašnjeni navedenim teorijskim modelima. Jedan od razloga svakako leži u činjenici da su takvi modeli zasnovani na intuiciji svojih autora. Autorica zaključuje da je prototipnost pojam koji zahtijeva precizniju i detaljniju definiciju, s obzirom na uočeni nerazmjer između teorijskih konstrukata o kog-

nitivnoj istaknutosti i korpusnih podataka koji odražavaju stvarnu jezičnu uporabu.

Perifrastričnim uzročnim konstrukcijama bavi se i rad *Passivisability of English periphrastic causatives* autora Willema Hollmanna, koji istražuje 400 korpusnih primjera uzročne konstrukcije s engleskim glagolom *make* i mogućnosti njihovih pasivizacija, ispitujući je li povezanost parametara prijelaznosti i pasivnih konstrukcija statistički značajna. Autor najprije određuje nekoliko parametarskih ljestvica relevantnih za prijelaznost ispitivanih konstrukcija. Rezultati statističke analize pokazuju značajnu povezanost prijelaznosti/pasivizacije s većinom odabranih parametara. Hollmann stoga na temelju empirijskih podataka postavlja nekoliko univerzalnih implikacijskih hijerarhija prijelaznosti/pasivizacije uzročnih konstrukcija. Primjerice, ako jezik dozvoljava pasivizaciju uzročnih konstrukcija na nižem, manje prijelaznom kraju ljestvice po tipu uzročnosti, tada se i konstrukcije na višem, to jest više prijelaznom kraju ljestvice također mogu pasivizirati. Autor u zaključku naglašava ulogu kvantitativnih istraživanja, posebice u analizama poput opisane gdje u obzir istodobno valja uzeti više parametara.

U radu pod naslovom *Transitivity schemas of English EAT and DRINK in the BNC* John Newman i Sally Rice istražuju prijelazne i neprijelazne uporabe engleskih glagola *eat* i *drink*, i to u pisanome i govorenome dijelu Britanskoga nacionalnog korpusa. Također ispituju tipove imenica koje se pojavljuju na mjestu subjekata i objekata, kao i korelacije koje postoje između glagolskoga oblika i uporabnih obrazaca. Pritom zaključuju da se prijelazne i neprijelazne uporabe dvaju glagola uvelike razlikuju ovisno o tome radi li se o pisanome ili govorenome jeziku te da je, suprotno tvrdnjama u lingvističkoj literaturi, broj prijelaznih uporaba u govorenome jeziku veći od broja neprijelaznih uporaba. Autori svoju pozornost najviše usredotočuju na zaključak da različiti glagolski oblici imaju vlastita značenjska i sintaktička svojstva, odnosno da sintaktičke obrasce ne treba istraživati na razini čitave leme, već u odnosu na pojedine oblike. Stoga Newman i Rice pojam rječničke natuknice temeljene na lemi smatraju neadekvatnim i radije se priklanjaju Langackerovu poimanju gramatike kao strukturiranoga popisa konvencionaliziranih jezičnih jedinica.

Marten Lemmens u članku *Caused posture: Experiential patterns emerging from corpus research* provodi semantičku analizu uzročnih inačica triju glavnih nizozemskih glagola koji označavaju položaj tijela, u odnosu na njihove neuzročne parove (*zitten, liggen, staan*). Glagoli položaja tijela prototipne su kategorije čijim se uporabama može pristupiti uzimajući u obzir različite iskustvene obrasce i predodžbene sheme. Na temelju analize 7550 korpusnih pojavnica autor zaključuje da ne postoji recipročna veza između uzročnih i neuzročnih varijanata u smislu izravne preformulacije te da eventualne podudarnosti ovise o pojedinom glagolu. Nerazmjer uzročnih i neuzročnih uporaba pokazuje se na nekoliko primjera, a jedan od njih je mogućnost metaforizacije. Iako njegova analiza nije statistički sofisticirana, Lemmens naglašava da primjena velikoga korpusa omogućava uvid u produktivnost značenjske mreže koja stoji u podlozi promatranih glagola, kao i u načine kognitivne motiviranosti njihovih uporaba.

Posljednji rad u zborniku pod naslovom *From conceptualization to linguistic expression: Where languages diversify* autorice Doris Schönefeld bavi se razlikama u konceptualizaciji sličnih prizora u govornika engleskoga, njemačkoga i ruskoga jezika, koje se odražavaju i u odabiru jezičnih izraza. Iz koncepata koji se odnose na položaj tijela (sjediti, ležati, stajati) autorica korpusnolingvističkom analizom glagolskih kolokacija pokušava utvrditi konceptualizacijske obrasce. Na konkretnim se primjerima pokazuje da se pri konceptualizaciji sličnih prizora u različitim jezicima aktiviraju različite predodžbene sheme. Podrobna se korpusna analiza temelji na ispitivanju distribucije značenjskih skupina entiteta na koje se odnosi glagol (ljudi, apstraktni/konkretni predmeti itd.), kao i prijedloga koji se pojavljuju uz ispitivane glagole. Autorica primjenjuje jednu od metoda faktorske analize višedimenzionalnih frekvencijskih tablica, i to hijerarhijsku konfiguralnu frekvencijsku analizu.

Kognitivna lingvistika zagovara primjenu empirijskih podataka u lingvističkim istraživanjima, u skladu s poznatim pojmom uporabnoga modela jezika. Usprkos toj činjenici uporaba računalnih korpusa ne predstavlja standardnu metodologiju u okviru kognitivne lingvistike. Stoga je ovaj zbornik dobrodošao uvod u mogućnosti korpusnolingvističke analize, koji čitatelja upućuje u niz manje ili više naprednih statističkih metoda primjenjivih u različitim područjima, kao što su sličnosti i razlike među značenjima i načini njihova ustrojavanja, kognitivni pristupi sintaksi s posebnim težištem na pojmu prijelaznosti te istraživanja predodžbenih shema i njihova odraza u jeziku. Očito je da skupljeni radovi predstavljaju tek početak primjene korpusnolingvističkih metodologija u okviru kognitivne lingvistike te da je puni razvitak tek pred nama. Valja imati na umu, što je vidljivo i iz prezentiranih radova, da korpusni podaci nisu samodostatni, već služe kao dopuna 'tradicionalnim' kognitivnolingvističkim metodologijama istraživanja. Najveća vrijednost knjige *Corpora in Cognitive Linguistics. Corpus-Based Approaches to Syntax and Lexis* svakako je širok spektar prikazanih metoda na različitim vidovima kognitivnolingvističkih pristupa jeziku, kao kvalitetan uvod u mogućnosti korpusnolingvističkih metodologija u jezičnim istraživanjima.

Nina Tuđman Vuković